

Camino Cahier 1

Onderweg met een missie

**Verkenning van de opkomende trend om te lopen, fietsen,
pelgrimeren met een missie of een goed doel**

Paul Post & Suzanne van der Beek (red.)

Camino Academie
2017

Inleiding

Bart Simmelink, Paul Post & Suzanne van der Beek

1

De Camino Academie wil een platform zijn waar mensen uit de *academia* (wetenschappers-onderzoekers) mensen uit de praktijk ontmoeten. Mensen uit de praktijk zijn pelgrims, maar ook vele anderen die bij bedevaart en pelgrimage betrokken zijn. Belangrijk is het perspectief dat het bij die ontmoeting niet om eenrichtingsverkeer gaat, het is bedoeld als een over en weer, halen en brengen.

Een goede illustratie van dat over en weer is het initiatief om eens nader stil te staan bij een verschijnsel dat velen signaleren, maar waar eigenlijk niet of nauwelijks onderzoek naar wordt gedaan. Het betreft het sterk in opkomst zijnde fenomeen van het koppelen van allerlei initiatieven aan een goed doel of een missie. Denk aan de vele sponsortochten, prestatielopen en initiatieven zoals de Alpe d'Huzes ('Opgeven is geen optie!'). We lopen, fietsen, zwemmen wat af voor het goede doel. Ook bestaande evenementen zoals de jaarlijkse Vierdaagse worden steeds vaker aan een goed doel gekoppeld. Pelgrimages en bedevaarten worden in deze trend meegenomen. Dat roept ook weerstand en discussie op: past het bijvoorbeeld wel om de Camino gesponsord voor een goed doel te lopen?

Dit thema, 'onderweg zijn met een missie', was het onderwerp van de derde expert meeting die de Camino Academie organiseerde in de Utrechtse Janskerk op 24 november 2016. Twee eerdere expert meetings hadden als onderwerp: 'Pelgrims verhalen' (2014) en 'Gastvrijheid' (2015). Evenals de vorige bijeenkomsten bestond het programma uit een mix van wetenschappelijke reflectie en stemmen uit de praktijk, plus ruime gelegenheid tot uitwisseling, gesprek en discussie. Deze samenkomst had bij uitstek een verkennend karakter. We betraden immers nauwelijks ontgonnen terrein. Wel waren er bij het opzetten van de middag vele vragen: Waarom is onderweg zijn met een missie zo in opkomst? Is dat alleen in ons land het geval, of is het een bredere trend? Wat staat er hier op het spel? En hoe moeten we het waarderen? In dit eerste *Camino Cahier* worden de bijdragen aan de genoemde expert meeting als artikelen gepresenteerd.

De bundel begint met een verkennende tekst, waarin het thema 'onderweg met een missie' wordt geïntroduceerd. Daarna volgen vier vertellingen uit de praktijk, van schrijvers die ervaring hebben met het thema. We sluiten af met

twee bijdragen waarin vanuit verschillende perspectieven wetenschappelijk gereflecteerd wordt op de duiding van het onderwerp.

De eerste bijdrage van **Paul Post** (hoogleraar rituele studies aan Tilburg University) is expliciet bedoeld als inleidende verkenning van het thema. In zijn verkenning maakt hij een onderscheid tussen een missie (meer ideëel geladen) en een goed doel (meer materiële insteek). In de praktijk komen combinaties van beide ook vaak voor. Vervolgens gaat hij in op de vraag waarom dit verschijnsel zo sterk is opgekomen in onze cultuur. Hij ziet daarin een aantal verklaringsrichtingen. Een eerste uitleg ligt in het niet kunnen omgaan met activiteiten of spelvormen die uit zichzelf geen direct nut hebben, zoals rituelen (het ‘ritueel tekort’). Rituelen hebben in de moderne cultuur voor velen hun vanzelfsprekendheid verloren en moeten steeds opnieuw gelegitimeerd worden door een thema. Als andere mogelijk kaders voor deze trend noemt Post de verinnerlijking en privatisering in onze cultuur (de ‘cultuur van het zelf’), de sterke nadruk op doen en handelen (het doen als norm), het geloof door bepaalde handelingen heil en heling te bewerken voor zelf of anderen (goede werken en offer) en de dominante positie die sport als domein in onze cultuur inneemt. Tegelijkertijd moeten we ons ook afvragen of de koppeling van onderweg zijn aan een missie of goed doel wel zo’n nieuw verschijnsel is als we denken. Ook de vroegere pelgrims hadden een doel, dus misschien is met de nieuwe ontwikkelingen wel sprake van een heruitvinding (een ‘re-inventing’) van de traditionele pelgrimage.

Contact: p.g.j.post@tilburguniversity.edu

Gied ten Berge (socioloog en theoloog, vroeger staflid van Pax Christi) vertelt over zijn onderzoek naar een achtdaagse reis door Israël en Palestina die Meta Floor van Kerk in Actie in 2013 organiseerde. Deze en gelijksoortige reizen vandaag – zelf was hij er vanuit Pax Christi al mee begonnen in 2004 en 2006 – komen voort uit een oproep van Palestijnse kerkelijke leiders in 2009 om op een andere, vernieuwde manier te pelgrimeren en zo ‘pelgrims met een boodschap’ over het Land en zijn bewoners te worden. Een reis met een divers samengestelde groep, overwegend kerkelijke Nederlanders, die zelf wilden ervaren hoe in een conflictgebied geleefd wordt, de mensen ontmoeten en spreken. Op basis van interviews en gesprekken deed Ten Berge onderzoek naar de vraag wat er precies gebeurt in zo’n groep en hoe de pelgrims ieder voor zich, zoekend en twijfelend, met de ervaringen omgingen. Belangrijk was onder andere dat de deelnemers niet beducht waren om bij zichzelf en bij elkaar diepe theologische en politieke thema’s aan te roeren. Maar de vraag bij thuiskomst ‘wat te doen’

roept ook verdriet op over wat ze ervaren en gezien hebben en vanwege het onbegrip waar ze thuis soms tegen aan liepen. Het onderzoek naar deze groep verscheen vorig jaar in het boek *Kom en zie!*, dat nu als opmaat dient voor promotieonderzoek.

Contact: gjedtenberge@gmail.com

Erica Visman-van Baren (Rome-pelgrim) beschrijft de tocht die zij in 2013 liep van Gorinchem naar Rome. Om diverse redenen, uit dankbaarheid voor de aanwezigheid van een goede gezondheid, de ondersteuning van het thuisfront, de beschikbare tijd en de financiële middelen, besloot zij een project op te zetten voor mensen die in deze opzichten minder fortuinlijk waren. Zij zocht 100 personen in haar netwerk die voor een bijdrage per gelopen kilometer wekelijks een voorbereidings- en reisverslag ontvingen. De (materiële) opbrengst gaat naar de Voedselbank in Gorinchem. Doordat de onderneming gericht is op een specifiek fonds daarvoor (eerst groente en fruitfonds, later yoghurt en eieren) is het heel tastbaar en herkenbaar, zowel voor haarzelf als voor de sponsors. Daarnaast beschrijft zij de waarde die het heeft om uit je ‘comfort zone’ te gaan en de onverwachte meeropbrengsten die het je als persoon oplevert.

Contact: ericavanbaren@hotmail.com

Jan Kloosterman (Camino-pelgrim) vertelt over de fietstocht die hij in 2016, samen met zijn zwager en beste vriend Terence Dixon, heeft gemaakt vanuit Londen naar Santiago de Compostela en Finisterre. De tocht was ter nagedachtenis aan hun beide moeders die eind 2015, twee dagen na elkaar zijn overleden. De ‘missie’ bestond eruit om het houten kruisje van Jans moeder naar Santiago te brengen en minimaal 1500 pond voor de (Engelse) Alzheimer’s Society in te zamelen. Kloosterman beschrijft hoe geld inzamelen voor een goed doel geworteld is in de Engelse cultuur en de praktische ondersteuning die een website als www.justgiving.com geeft bij het bij elkaar brengen van sponsors en het op de hoogte houden van die sponsors. Verder gaat hij in op de vele spontane gesprekken met vreemdelingen onderweg. In zijn ervaring droeg het aangegane commitment ook bij in het doorzettingsvermogen en de voldoening.

Contact: jkloosterman.lmc@gmail.com

Arnoud Krever (Camino-pelgrim) vertelt over zijn ervaringen als ‘Vicarie pelgrim’. Deze beginnen als hij in 2004 naar Santiago loopt met de bedoeling om de tocht aan zijn overleden vrouw op te dragen. Aangekomen in het pelgrimsbureau in Santiago bleek de officiële afwikkeling van deze in steek lastiger dan verwacht. In de ogen van de Kerk is degene voor wie gelopen (of gefietst)

wordt de eigenlijke pelgrim. De looper functioneert als het ware als zijn of haar voeten. Inmiddels heeft Krever 19 Camino's voor anderen gelopen. Hij legt uit hoe de officiële regeling hiervoor functioneert: hij laat zien welke (Spaanstalige) documenten hij opstelt ter voorbereiding van de tocht en welke documenten het pelgrimsbureau na afloop uitschrijft. Daarnaast gaat hij in op wat het voor hem, als agnost, betekent om voor een ander te lopen en welke invloed het heeft op zijn 'pelgrimsgevoel'. Ten eerste is het een vorm van zingeving waar je anderen een plezier mee doet. Daarnaast geeft het extra motivatie om door te gaan als het tegenzit.

Contact: a.p.krever@kpnmail.nl

Onder de titel 'Sport en filantropie, een gouden combinatie?' gaat **Martine Prange** (hoogleraar filosofie bij Tilburg University, voorheen professioneel voetbalster) in op ontwikkelingen die zij met name binnen de sport ziet. Waar traditionele sportverenigingen te maken hebben met dalende ledenaantallen en gebrek aan vrijwilligers, is sporten voor een goed doel bezig aan een flinke opmars. Het 'filantropisch sporten' ziet zij als uiting van waarden als actief burgerschap, autonomie en verzet tegen de heersende autoriteiten. Sport bevindt zich, net als onze samenleving, op het 'kruispunt van Verlichting en Nieuwe Romantiek'. Spelen om het spelen mag niet meer; plezier beleven aan spelen mag alleen als we tegelijk ons schuldgevoel inlossen. In een tijd van individualisering heeft de sport veel aan egoïsme gewonnen. Beroemde voetballers zetten stichtingen voor kansarme kinderen op om zichzelf te profileren als maatschappelijk betrokken. Prange stelt dat we opnieuw naar de ander zouden moeten kijken, kijken naar zijn of haar behoefte. Volgens haar denken we te weten wat goed is voor de ander en ondermijnen hiermee diens zelfredzaamheid. Ze doet een oproep te sporten om het spelen, om je mens te voelen, en het geld ophalen voor een goed doel over te laten aan instanties die de juiste professionele hulp kunnen bieden.

Contact: m.s.prange@tilburguniversity.edu

Wouter van Beek (emeritus hoogleraar antropologie van de religie bij Tilburg University) gaat in zijn bijdrage na waarom sportbeoefening – nog afgezien van alle rituelen er omheen – gezien kan worden als offer. Hij laat zien dat sport en prestatie tegenwoordig sterk aan elkaar zijn gekoppeld, enerzijds in de vorm van een wedstrijd die gewonnen moet worden, anderzijds als een te verleggen grens in jezelf, zoals deelname aan de vierdaagse of de Camino. Wat is de opoffering in relatie tot sport? Essentieel hiervoor zijn de inspanning en het trainingsregime, maar Van Beek roept in herinnering dat het ten tijde van de eerste Olympi-

sche Spelen als oneerlijk beschouwd werd om ervoor te trainen. In geval van pelgrimages is altijd sprake geweest van een offer, opofferingen kenmerken het pelgrimeren: het weg zijn van huis, de gevaarlijke omstandigheden, de vereiste tijd, en de handicaps die bij de pelgrimage optreden. Van de hedendaagse seculiere pelgrimage maakt het toeristische palet onderdeel uit, wat een nieuw doel aan de tocht geeft. Vrijwel alle religies kennen in de een of andere vorm ‘offers’. In de moderne wereld is de zichtbaarheid van het doel belangrijk, zoals via crowd funding, commercie (jaarverslagen), en logo’s. Zo wordt het een middel tot binding van het individu aan een groter doel, een vacuüm in onze seculiere wereld, maar wel een binding die gemakkelijk gebruikt kan worden voor ander-soortige doeleinden, zoals reclame of politiek.

Contact: w.e.a.vanbeek@tilburguniversity.edu

Met dit schriftelijke verslag van de expert meeting *Onderweg met een missie* start de Camino Academie een serie **Camino Cahiers** als een podium voor verslagen van bijeenkomsten, maar ook voor andere publicaties gerelateerd aan de initiatieven van de Camino Academie. De Cahiers zullen steeds een beperkte *hard copy* oplage krijgen en verder als *open access* publicatie beschikbaar zijn via de website van de Camino Academie (www.caminoacademie.nl). Hier is ook een verslag te vinden van de discussies die tijdens de expert meeting ontstonden, naar aanleiding van de hier gepresenteerde verhalen. De *Camino Cahiers* worden financieel mogelijk gemaakt door de samenwerking met het Nederlands Genootschap van Sint Jacob (www.santiago.nl).

Mei 2017

Bart Simmelink

Contact: bart.simmelink@wxs.nl

Paul Post

Contact: p.g.j.post@tilburguniversity.edu

Suzanne van der Beek

Contact: s.e.vdrbeek@tilburguniversity.edu

ISBN 978 90 827083 0 1

Layout: Karin Berkhout

Druk: Ridderprint BV, Ridderkerk

© 2017 Alle rechten voorbehouden. Camino Academie, Utrecht, www.caminoacademie.nl

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende.